

ATA SOYER SAĞLIK VE POLİTİKA OKULU İŞÇİ SAĞLIĞI TARTIŞMALARI

ATA SOYER SAĞLIK VE POLİTİKA OKULU

Son zamanlarda inşaat sektörü, tersaneler, kot kumlamacılar, mevsimlik tarım işçileri bağlamında Kürtlerin işçileşmesi, işçilerin kürtleşmesi tartışmaları aldı yürüdü. Bu tartışmalar işçi sağlığı kapsamında da gündemde yer almaya başladı. Silikozis, ölümlü iş cinayetleri olgusal gerçeklikler olarak kamuoyu ile paylaşıldı. Dahası Roboski ve Gever katliamlarını iş kazası kapsamında ele alan yazılara yer verildi.

Neoliberal politikaların yaşama geçirilmesi ile eş zamanlı Özgürlük Mücadelesinin yükseldiği dönemlerde, yakılan-boşaltılan köyler, zorla yerlerinden edilen mülksüzleştirilen Kürt köylüleri, güvencesiz istihdam, iş ve çalışma koşullarında emek gücünü satmak zorunda kalma gerçekliği ile işçi sınıfının en alt katmanları olarak karşımıza çıkmıştır. Ucuz emek üzerinden rekabet şansı bulan bu sektörler, uzun çalışma saatleri, yoğun emek gücü, işçi sağlığı hizmetlerindeki yetersizlikler ile sağlıksızlık üreten mekanlar haline gelmiştir.

İşçi sınıfının alt katmanlarında yoğunlaşan Kürt işçileri gerçekliği ile Kürt işçilerin emek mücadelesinde daha fazla yer alması, işçi sağlığı hizmetlerine yönelik ortak bir mücadelenin geliştirilmesi dile getirilmektedir. Hal böyle olunca sağlık alanında yürütölen tartışmaları işçi sağlığı alanında genişletme babında giriş niteliğinde bu yazı kaleme alındı.

Yazının ilk kısmında savaş ve zorunlu göç ile neoliberal politikalarının çakışması ile birlikte işçi sınıfının Kürtleşmesi tartışmalarına yer verilecek, Kürtlerle işçi sağlığı bağlamında dile getirilen inşaat, tersane, kot kumlama, mevsimsel tarım işçiliği, atık kağıt işçiliği (çöp işçiliği) ile ilgili kısa değerlendirmeler yapılacak, peşinden işçi sağlığı yaklaşı-

mı ile ilgili eleştiriler ve işçi sağlığı ile ilgili bir perspektif denemesi paylaşılacaktır.

Güvencesizleştirme ve Kürtler

Geç kapitalistleşen ülke olarak Türkiye ilk inşaat döneminden bu yana kâr maksimizasyonu, endüstriyalizm ve ulus devlet politikaları ile çalışanlar için sağlıksızlık üretmiş, üretmeye devam etmektedir. Eskisini aratmayan neoliberal politikalar ile günümüz kapitalizmi ülkemizde de çalışanlar ve doğa için tahribatlara yol açmaktadır. Dün olduğu gibi bugünde bu politikalar sadece sınıf ekseninde değil, etnisite, toplumsal cinsiyet ve ekoloji boyutları ile sorunları daha da karmaşıklaştırıyor, katmerleştiriyor.

Sınıf, etnisite, toplumsal cinsiyet ve ekoloji konusundaki çelişkiler iç içe geçmiş, yoğunlaşmış bir sorun yumağı olarak karşımızda durmaktadır. Kürt işçiler, işçi sınıfının Kürtleşmesi kapsamında yürütölen tartışmalarda yoğun yer verilen inşaat, tarım, tersaneler vb. sektörlerde bu iç içe geçmiş çelişkiler yumağı rahatlıkla görölebilir.

Benlisoy, etnik farklılıkların daima başka toplumsal farklılık ve çelişkilerle (sınıf, cinsiyet ya da din farklarıyla) iç içe geçtiğini; milli talep ve çatışmaların sadece kültürel alandaki farklarla açıklanamayacağını, çoğu zaman bu farkların maddi ezme-ezilme ilişkilerini içerdiğini ve bu anlamda sınıfsal ezilmişliklerle iç içe geçtiğini vurgulamaktadır(1).

Ülkemiz coğrafyasında da güvencesizleştirme öyküsü özgünlükler göstermekte, dahası sıcak çatışma, savaş ortamı da tabloyu daha da karmaşıklaştırmaktadır. Türkiye burjuvazisi mevcut neoliberal politikaların sahibi olarak hem ülke içinde

hem de uluslar arası zeminde kâr maksimizasyonu arayışına girmiş, ucuz emek üzerinden rekabet gücünü artırmıştır. Savaş ortamını Türkiye Kapitalizmi olanağa çevirmenin yollarını ihmal etmemiştir. Savaş ortamının ortaya çıkarttığı milliyetçi rüzgardan emekçi sınıfın atomize olması şeklinde yararlanmıştır. Emekçilerin işe alınması sürecinde ayrımcı politikaları kaşıyarak daha ucuz iş gücü çalıştırma yoluna girmiştir. Emegın taleplerini dile getiren, örgütleyen, mücadeleye dönüştüren yolları milliyetçi tohumlar atarak engelleme girişiminde bulunmuş ve etkili olmuştur. Daha da önemlisi Kürtlerin işçileştirilmesine ve ucuz emek gücü olarak çalıştırılmasına yönelik yapılanlardır. Düşük yoğunluklu savaş konsepti ile birlikte mülksüzleştirilerek zorla yerinden edilen Kürt köylüler en kötü koşullarda yaşayıp, en kötü koşullarda çalışan işçiler haline gelmiştir. Zorunlu Kürt göçü Türkiye sermayesi için olanağa dönüştürülmüş, düşük teknoloji emek yoğun vahşi yatırım alanları hızla yaygınlaşmıştır. İnformal sektörün neredeyse çoğunluğu, formal sektörün en vahşi koşullarında çalışanlar Kürt emekçiler olmuştur. Kapitalizmin yatırım yaptığı büyük illerin, turizm bölgelerinin, inşaat sektörünün yaygınlaştığı her yer, sabit olmayan hareket gösteren üretim tesislerinin, gelişmiş kapitalist ülkelerin vazgeçtiği düşük teknoloji emek yoğun sektörlerin ucuz işçileri çoğunlukla Kürtler olmuştur(2). Sömürge politikaları, neoliberal politikalar ve zorla yerinden edilme geçici (süreksiz) istihdam ve mekan anlamını taşıyan mevsimlik tarım işçiliği Kürtler için zorunlu seçenek halini almıştır.

Zorunlu Kürt Göçü

Zorunlu Kürt göçü kavramı, savaş sürecinde gerçekleşen köy/mezra boşaltma/yakma uygulamalarından veya sistematik asker-korucu baskısından kaynaklanan zorunlu göç ettirilenlerin yanı sıra, uygulamalara/baskılara maruz kalmamakla birlikte savaş koşullarının yaşamı imkansız kılması ve birtakım sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan göç hareketliliğini de kapsamaktadır. Bu nedenlerden bazılarını somutlaştırmak gerekirse; yayla kullanımının yasaklanması, uygulanan yiyecek ambargoları, ekonomik faaliyetlerin durmaya yüz tutması, eğitim ve sağlık imkanlarının daralması gibi örnekler sayılabilir. Bu yerinden edilme ile hare-

ketlenen nüfus Devlet Planlama Teşkilatı işbirliğiyle Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan araştırmaya göre 950 bin-1.2 milyon arasında iken, insan hakları örgütleri ve sivil toplum kuruluşları 3-4 milyondan bahsetmektedir (3-5). Bölgedeki kentsel nüfusta gözlenebilen yüksek artışlar, zorunlu Kürt göçünün öncelikle kırsaldan kente olacak biçimde bölge içinde gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Zorunlu göç ile köylerini boşaltmak zorunda kalan köylülerin en yoğun şekilde yerleştikleri iller Diyarbakır ve Van olmuştur. Göçün köyden bölge illeri kent merkezlerine, oradan da Türkiye metropollerine doğru güzergah izlediği TESEV'in 2006 araştırmasında ortaya konmuştur. Adana, Mersin, Antalya, İzmir, Manisa, İstanbul, Bursa, Kocaeli ve Ankara illeri bölgeden gelen Kürt göçünün vardığı ana merkezler olmuştur (6). Zorunlu göç uygulamasına maruz bırakılan Kürtlerin mülksüzleşmesi olgusu neoliberal bağlamda Harvey'in kullandığı "mülksüzleştirerek gerçekleşen birikim" kavramı ile açıklanmaktadır. Harvey bu kavramı Marx'ın kapitalizmin yükseliş dönemi için kullandığı "ilkel sermaye birikimi" terimine müracat ederek, birikim pratiklerinin çoğalma ve devam ettirilme biçimlerini açıklamak için kullandığını belirtmektedir. Bu kapsamda köy korucularının göç ettirilenlerin mülklerini (topraklarını ve meralarını) ele geçirerek önemli roller oynadıkları söylenmektedir. Askeri stratejinin açtığı siyasal alanı, köy korucularının ilkel sermaye birikimi gayretleri için kullanması, göç hareketinin geri dönüşünü imkansız kılmasının yanı sıra Kürtlerin beraberinde kentlere taşıyabileceği maddi ve maddi olmayan sermayenin ya çok az olması ya da hiç olmaması meselesini ortaya çıkarmıştır (7).

Zorunlu göç olgusunun, göç edenleri hedef alan kendine has toplumsal dışlanma mekanizmalarını ve yoksullaşmayı da içinde barındırdığı, zorunlu olarak göç edenlerin toplumsal ve politik ayrımcılıklara maruz kaldığı ve bunun sonucu olarak da dezavantajlı bölgelerde, radikal eylemlere ve sosyal parçalanmaya müsait kendi komünitelerini yarattığı ifade edilmektedir. 1990'lar ve sonrasında göç etmiş olan Kürt nüfusunun her nerede olursa olsunlar, yerleştikleri kentlerin yoksul kesimlerine eklemlendiği ve burada, oldukça az sayıdaki seçenekler dahilinde kurulan kente tutu-

num stratejileri içinde en kısa yoldan enformel sektörlere yöneldiği öne sürölmektedir(7).

Harvey, neoliberalizmin çözmekte olduğu toplumsal dayanışma ağlarına panzehir olarak milliyetçiliği yeniden kurduğunu, neoliberal devlet ayakta kalmak için milliyetçiliklere muhtaç hale geldiğini ifade etmektedir. Çıkar grupları ve devlet destekli milliyetçilik, hem çözülmekte olan dayanışma ağlarını muhayyel cemaatler üzerinden yeniden üreten, hem de bu şekilde piyasaların arzulağığı işçi sınıfı mücadelesini en aza indirgenmesini sağlayan mekanizmalarla ideal iş ve yatırım ortamını yaratmanın bir aracı sı haline gelmiştir(7).

Zorunlu Kürt göçü dalgasının niteliğinde bulunan mülksüzleşme gibi olgular ile neoliberalizmin toplumsal dayanışma ağlarını neredeyse tükettiği bir dönemde bu göçün gerçekte olmuş olması, önceki göç dalgalarına benzemeyen bir göç biçimini Türkiye metropollerine ve Kürt Bölgesi'ndeki illere yoksulluk sarmalını taşımıştır. Tüm bu gelişmelerin yarattığı önemli sonuçlardan bir tanesi, milyonlarca Kürdün Türkiye metropollerinde işçi sınıfının en fazla ezilen kesimleri arasında yer almaya başlamış olmasıdır(7).

İşçi Sınıfının Kürtleşmesi

"İşçi sınıfının Kürtleşmesi" şeklinde tarif edilmeye çalışılan durum, kapitalizmin önceki evrelerinde de varolan, ancak bilhassa neoliberalizm devrinde daha kesif bir hal alan iş pozisyonlarının, kaynakların ve maddi ya da sembolik ödöllerin dağılımında etnik/kültürel bir işbölümünün oluşmasının bir örneği olarak gösterilmektedir. Türkiye'de de sermayenin, göç nedeniyle mülksüzleştirilmiş, etnik aidiyeti nedeniyle kriminalize edilmiş, yani toplumun marjinalize edilmiş ve pazarlık gücünden yoksun kesimi olan Kürtleri (bu arada kadınları da) enformel işçi arzının ana unsurları olarak piyasa ekonomisine dahil ettiği, üstelik Kürtlerin yerinden edilmesinin yarattığı bu emek arzı ile birlikte Türkiye'de üretim yapan sermayenin, dünya piyasalarında büyük bir maliyet avantajına sahip olduğu ifade edilmektedir (1).

Türkiye'de neo-liberalizm; 12 Eylül askerî darbesinin ardından, bütün acımasızlığıyla, tüm dünyada olduğu gibi istihdam alanının deregularizasyonu ile formel işçi sınıfını enformal bir işçi sınıfına dönüştürmeye girişmiştir (8,9). Hedef: "aşırı

örgütlü ve politize" işçi sınıfını atomize ve terörize, haklar mücadelesini kriminalize ederek, sınıfı örgütsüzleştirerek, emekçileri kayıtdışılaştırarak, taşeronlaştırarak işgücü maliyetlerini alabildiğine düşürmek..." (9).

Dünya ekonomisinin neoliberal küreselleşmesi ile birlikte, Türkiye de dahil olmak üzere bir çok ülkede formel işçi sınıfının yerini enformel bir işçi sınıfın almakta olduğu bir sürecin içinde olduğumuza yer verilmektedir. Türkiye'deki sermayenin, kapitalistler arasındaki rekabette maksimum avantajı sağlayacak şekilde üretici güçleri yeniden örgütlemesi olarak tanımlanan bu sürecin birkaç şekilde gerçekte olduğu ifade edilmektedir. Birincisi, eski işçi sınıfının (formel) ücret ve iş güvenceleri ile sendikal örgütlenme kanalları devlet eliyle yok edilmiş, kayıtdışı işçiliğe dayanan taşeron ağları ekonominin hakim işleyiş biçimlerinden biri haline gelmiştir. İkincisi, sermaye, toplumun ayrıcalıksız ve pazarlık gücünden yoksun kesimlerini, yani kadınları ve Kürtleri, bu enformal işçi arzının ana unsurları olarak ekonomiye dahil etmiştir. Yani, 1990 sonrasında Türkiye'de işçi sınıfı kadınlaşmış ve de zorunlu göç ile birlikte Kürtleşmiştir, aynı zamanda da Kürtler de işçileşmiştir (10).

Özbudun, 1984-1999 yılları arasında zorla yerinden edilen Kürt köylüsünün önemli bir kısmının her türlü güvenceden yoksun, kayıt dışı, taşeron, vasıfsız, düşük ücretli, "batak" işlerde çalışacağı Batı metropollerine göçmesi ile Türkiye işçi sınıfının bütününün değilse bile, en yoksun ve en kırılğan kesiminin, "en alttakiler" in Kürtleşmesi'ne yol açtığını dile getirmektedir. Özbudun, sermaye açısından en alttakileri oluşturan Kürtlerin işçi sınıfının marjlarında değil, neo-liberal "emek ideali" nin tam merkezinde olduğunu, bu amaçla emek sektöründe birçok düzenleme (taşeronlaştırma, sözleşmeli işlere geçiş, sosyal hakların durmaksızın budanması, reel ücretlerdeki düşme eğilimi, örgütlenme girişimlerinin kriminalize edilmesi...) yapıldığına yer vermektedir. "Neo-liberal kapitalizmin yeni 'işçi sınıfı' tahayyülünü, tam da yersiz-yurtsuzlaştırılmış, çoğunlukla aynı etnik/yerel kökeni paylaştığı taşeronların insafına terk edilmiş, örgütsüz, boğaz tokluğuna çalışmaya razı, talepkârlık düzeyi düşük, kaldığı bekâr evlerinde kaydattığı tencereyi nimet belleyen, sindirilmiş ve bastırılmış, sosyal haklarını ücretinden değil de, yerel des-

tek ağlarından sağladığı için az masraflı Kürt emekçiler temsil etmektedir.” (9).

Koç bu durumu; “zorla göç ettirilen, geçim araçlarından koparılan, büyük kentlerin varoşlarına fırlatılıp atılan ve kendilerine tamamen yabancı bir ortamda ‘tehdit’ muamelesi gören insanların emek piyasasının en kırılğan, en dayanıksız ve dolayısıyla, en şiddetli sömürü koşullarını kabul etmeye yatkın grubunu oluşturması kaçınılmaz” şeklinde vurgulamaktadır(11).

Zorunlu Kürt Göçü, her ne kadar siyasi bir süreç olsa da, ekonomik ve sınıfsal “niyetlenilmemiş sonuçları” oluşmuştur. Kürtlerin zorunlu göçü, Türkiye’de neoliberalizmin hem inşasını, hem de başarısını mümkün kılmıştır. Ekonomik ve siyasi gücü neoliberal sermaye birikimine engel teşkil eden formal işçi sınıfı, esnek sermaye birikimine olanak sağlayacak Kürt enformel işçi sınıfı ile ikame edilmiştir. Zorunlu göç, devletin Kürt illerindeki hareketi kontrol etmek için uygulamaya koyduğu askeri-siyasi bir tedbir olsa da, aynı zamanda Türkiye tarihindeki en kapsamlı ve en hızlı mülksüzleştirme ve proleterleştirme süreci olmuştur. Bugün batı illerindeki inşaatlarda, konfeksiyon atölyelerinde, yazları tarlalarda çalışan işçilerin; sokaklardaki hamalların, seyyar satıcıların, temizliğe giden kadınların büyük bir kesimini Kürtler oluşturmakta, bu insanlar kayıtdışı ekonominin yükünü omuzlamaktadırlar. Zorunlu göç ile kentlere getirilen Kürtler, esnek sermaye birikiminin ihtiyaç duyacağı pazarlık gücünden yoksun, her işte çalışmaya hazır, mülksüzleşmiş işçi arzını büyük oranda artırmıştır(8).

Türkiye, kendi klasmanındaki diğer ülkelere kıyasla neo-liberal küreselleşme sürecinde çok daha yüksek bir performans sergiliyorsa, 2008 yılında inşaat sektöründe dünya üçüncüsü, konfeksiyonda dünya dördüncüsü olabiliyorsa, bunu zorunlu göçün sağladığı ucuz maliyetli emek arzını düşünmeden açıklamak çok zordur. Fernand Braudel’in dediği gibi, kapitalizme can veren en önemli özelliği onun esnekliği, yani değişen siyasi ve yapısal koşullara adapte olabilme ve bu koşulları avantaja çevirebilme kapasitesidir. Türkiye’de de sermaye bu esnekliği gösterebilmiş, devlet eliyle yepyeni ve upucuz bir işçi sınıfı yaratmıştır(8). Tüm bu süreçlerin belli başlı kimi sektörlere yansımaları açmaya çalışırsak.

İnşaat Sektörü

Harvey’e göre kentleşme, “kapitalizmin tarihi boyunca sermaye ve emek fazlasının soğurulmasını sağlayan kilit yöntemlerden biri olagelmıştır”. Kent mekânı, gerek duyulduğunda yeniden üretilen, dağıtılan, satılan ya da takas edilebilen bir meta haline dönmektedir. Türkiye’de inşaat faaliyetleri ile gayrimenkule dayalı yatırımların yoğunlaştığı iki büyüme dönemi yaşanmıştır. İlk dönem, neoliberal politikaların benimsenmesiyle 1980’li yıllarda başlayan kentsel mekân üretimine yönelik müdahale sürecidir. 1980 öncesinde, ithal ikamesini desteklemek amacıyla kaynakları sanayileşmeye ayıran devlet, 1980 sonrasında politika değişikliğine giderek kentsel mekân için de kaynak ayırmaya başlamıştır. İkinci dönem ise 2001 krizi sonrasında ‘yapısal uyum’ olarak adlandırılan son sürecin ardından başlamıştır. İlki ANAP, ikincisi AKP hükümetleri dönemlerine denk gelen bu evrelerin ortak özelliği, devletin kentsel mekânın yeniden üretilmesinde önemli bir rol oynaması ve sektördeki büyüme ve hareketliliği artıracak politikaları hızlıca yürürlüğe koymasındadır (12). Kendisi de mekan üretimi süreçlerinden gelen AKP’liler kentsel mekânı tekleyen, üretkenlikten uzaklaşan sermaye birikim sürecinin kaldıracı olarak kullanma ısrarıyla, çevresindeki köy ve kasabaları yutacak biçimde azman bir kentleşmeye, metropolleşmeye hizmet edecek düzenlemeler gerçekleştirmektedir(13). İç talep odaklı büyümenin şekillendiği her dönemde inşaat sektörü ön plana çıkmıştır. 2008 sonrası TOKİ kanalı ile yürütülen inşaat odaklı büyüme modeli hem ekonomik hem de siyasi bir proje olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda konut yapımında kullanılan malzemelerin oluşturduğu talep ile ekonomik büyümenin sürdürülmesi için kentsel dönüşüm gündemi hep sıcak kalmış, TOKİ odaklı bir birikim süreci, talebin canlanması için aktif olarak kullanılmıştır. Bankacılık da sürece dahil edildiğinde süreç daha da anlaşılır hale gelecektir (14).

Kent mekânının yeniden üretimi, yol-baraj yapımı, HES’ler, fabrikalar, turizm, hastane, okul vb. her türlü politika inşaat sektörü ile birlikte yaşama geçmiştir. İnşaat sektörü hem ekonominin her alanına yayılarak hem de istihdam kaynağı olarak işlev görmektedir (12, 15).

İnşaat sektörünün en önemli özelliği çoğunlukla mevsimlik çalışanları barındırmasıdır. SGK istatistiklerine göre 2012 yılı itibarıyla işkolundakilerin %78.6'sı mevsimlik sigortalıdır. Yine inşaat ve tarım da çözülen işkolunun aktığı işkolları arasında ilk sıralardadır. Her türlü güvencesizlik (istihdam, sosyal güvence, sağlık gibi), kötü çalışma koşulları (uzun çalışma süreleri, fazla mesailer, belirsiz çalışma saatleri vb.), düşük ücret, sendikasızlık, haklarının kullanımında sınırlılıklar (izin kullanmama), kötü yaşam ortamı (barınma amaçlı kalınan çadır ve barakaların sağlıksızlığı ve güvensizliği, yetersiz ve sağlıksız yemekhaneler, duş, tuvalet ve lavabolar, suya erişim sorunları vb.) özellikleriyle işçi sınıfının en dezavantajlılarını içeren sektörlerdir. İşyerlerinin dağınıklığı, geçiciliği, uzaklığı, sabit olarak devam edilen bir işyeri olmaması, inşaat işçilerinin sürekli bir göçmenlik karakteri taşımasına da neden olur. Zaten tarihsel olarak göçmen işçiler yoğunlaşmıştır. Ülkemizde de genellikle daha yoksul bölgelerden (başta Kürt illeri ve Karadeniz bölgesi), ağırlıklı vasıfsız, çoğunlukla topraktan kopan emekçiler için inşaat işkolu her zaman önemli bir istihdam alanı olmuştur. Elde veri olmaması ile birlikte Kürt kökenli işçilerin inşaat sektöründeki vasıfsız işgücü ihtiyacının büyük bölümünü oluşturduğu kabul edilmektedir (15).

Harvey'in "yaratıcı yıkım" olarak tanımladığı kentsel dönüşüm politikalarının inşaat sektöründeki vahşi sömürü ilişkileri yanında insan ve diğer canlıların yaşam alanlarını, doğayı, tarımsal üretimi, kentte bulunmayan pek çok olumluluğu barındıran kır hayatını yok eden (13), özyönetime izin vermeyen özellikler taşıdığı da not edilmelidir.

Yaşadıkları topraklardan uzaklarda, buldukları kentin, mahallenin kıyısında topluca yaşayan ve çalışan bu emekçi topluluklarının çevrenin sosyal kültürel yapısıyla farklılaşan özellikleri (en başta anadilleri, siyasi görüşleri, dinledikleri müzikler, konuşma biçimleri, yaşam tarzları vb.) onları, siyasi atmosferin etkisiyle gerilmiş ve çoğu kez kıskırtılmış olan yerel toplulukların hedefi, intikam nesnesi haline getirmektedir. Bazen de yerel düzeyde yaşanan işsizlik gibi sorunların müsebbibi olarak görülmektedirler. İnşaat sektörünün yükseldiği 2000'li yıllar aynı zamanda, Kürt inşaat işçilerinin öncelikli hedef oluşturdukları,

sayısız linç vakasının da olağanüstü artış kaydettiği yıllar olmuştur. Türkiye'nin hemen her bölgesinde Kürt inşaat işçilerine karşı linç girişimlerinde bulunulmuştur. Çalışma yaşamı zaten son derece riskli ve zor koşullarda süren bu işçiler tarafından günlük yaşamda devamlı hissedilen etnik ayrımcılık ve saldırıya uğrama korkusunun, fazladan bir gerilim unsuru olarak, işkolundaki emek rejiminin yapısını anlamak için göz önünde bulundurulması gerekir (15).

Mevsimsel Tarım İşçiliği

Mevsimlik tarım işçiliği bir kavram olarak iki özelliği bir arada taşır: işin mevsimlik olması ve ücretli işçilik olması. Bu özellikler hem işin hem de yaşam koşullarının belirleyicisidir. Mevsimlik tarım işçiliği nispeten kısa bir süre için ve çok sayıda işçiye ihtiyaç duyulması halinde rasyonel bir yöntem olarak yaygın olarak kullanılmaktadır. Tarımda mevsimlik işgücü ihtiyacı "mevsimlik" göç etme olgusunu da gündeme getirmektedir (16). Mevsimsel tarım işçiliği temel olarak kayıt dışı istihdamdır. Tarım sektörü kayıt dışı çalışmanın en yaygın olduğu sektördür (17).

Neoliberal tarım politikaları tüm ülkede köylüleri güvencesizleştirmiş, mevsimsel tarım işçiliğine yöneltmiştir. Tarımda sübvansiyonları ve destekleri kaldırılarak, ihracata yönelik monokültür desteklenerek ve tarım arazileri toplulaştırılarak kırsal alanın uluslar arası sermayeye açılması sonucu açığa çıkacak kırsal nüfusun kentlere göçerek işgücü fiyatlarını daha da ucuzlatması söz konusudur. (9). Neoliberal tarım politikaları ile birlikte devlet şiddeti, düşük yoğunluklu savaş konsepti kapsamında koruculuk dayatmaları, köylerin yakılarak boşaltılması ile zorla yerinden edilen, mülksüzleştirilen Kürtler için mevsimlik tarım işçiliği yaşamak için zorunlu seçeneklerden biri haline gelmiştir.

1990 sonrası mevsimlik göç, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Batman, Siirt, Bitlis, Adıyaman ve Şırnak şehirlerinden tarım sektörünün güçlü olduğu şehirlere doğru olmaktadır (18). Göçün yöneldiği bölgenin büyük kentleri olan Diyarbakır, Van, Şanlıurfa gibi Kürt illeri ekonomik sebeplerle göç veren yerler olmalarına rağmen zorunlu göçle nüfusları hızla artmıştır. Bu arada batı kentleri sayılabilen Mersin, Adana, İzmir ve İstanbul'da zorunlu göçten payına düşeni almıştır (16). Zorla

yerinden edilenleri istihdam edebilecek ekonomik alt yapının olmaması işsizliği gündeme getirmiş, yaşadıkları yerlerde iş bulamayan Kürtler için metropollerdeki güvencesiz işlerin yanında mevsimlik tarım işçiliği de zorunlu istihdam edilen sektör haline almıştır. Güvencesiz işlerde istihdam edilme bağlamında mevsimsel tarım işçiliği ile öne çıkan Kürt illeri, neoliberal politikalar ve zorla yerinden edilme ile daha büyük nüfusları kapsar hale gelmiştir(16).

Artan milliyetçi eğilimlere karşın hala Kürt işçilerin tercih edilmelerinde en önemli ölçüt daha düşük ücret ile çalıştırılabilmesidir. Çınar ve Küçük kırca'nın fındık toplama ile ilgili yaptığı çalışmada Kürt işçilerin yerli işçiye göre daha düşük maliyete sahip bir seçenek oluşturabildiğini tespit etmişlerdir(16,18). Karadeniz köylüsü için günlük 8 saatlik yevmiye 35 TL iken, Kürt işçilere 13 saatlik iş günü için ödenen yevmiye 19.5 TL'dir. Bu ücret farklılığının zorunlu göç, işsizlik baskısı ile Kürt işçilerin pazarlık güçlerini tamamen kaybetmeleri ile ilgili olduğu ifade edilmektedir. Günlük yevmiyenin dayıbaşı, ulaşım, ikamet masrafları düşüldüğünde elde kalanın 10 TL olduğu ve bu tutarında zamanında ödenmediği belirtilmektedir(18).

Tarımsal üretimde kadınlara 'düşen' işler, daha çok emek-yoğun işlerdir. Yine tarımda kadınların emeği daha değersizdir. Tarım sektöründe çalışan kadınlar ev işleri ve bakım konusundaki 'görevleri'ne devam ederek tükenmektedirler(17). "Mevsimlik işçilik aynı zamanda kadınların sadece kadın olmalarından dolayı daha fazla emek verdikleri ve bu emeğin yeniden üretim olarak adlandırılarak görülmediği, yeniden üretim ile üretim kavramlarının birbirinin içine geçmişliğini fark ettiren bir emek türüdür. Söz konusu kadınların "namus" kavramı altında bedenlerinin denetim altına alındığı, yıkanmalarının yasaklandığı, dolaştıkları adımların sayıldığı, hiç durmadan sabah saat altıdan gece saat ona kadar çalıştıkları ve emeklerinin karşılıklarını alamadıkları bir emek türüdür." (18) Mevsimlik tarım işçilerinde barınma, beslenme, sağlık hizmetleri (koruyucu ve tedavi edici), sosyal ilişkiler konularında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. (18).

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma yerlerine ilişkin ciddi sorunlar bulunmaktadır. Ancak bu

konuda iki önemli bakış açısı sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Birincisi işçilerin geldikleri yerlerdeki yaşam koşulları ve barınma yerlerinin, işçilerin çalıştıkları yerlerdeki yaşam koşullarından farklı olmadığı, yani işçilerin zaten bu koşullarda yaşamaya alışkın oldukları tarzındaki düşüncedir. Diğeri ise daha dolaylı olarak barınma koşullarının düzeltilmesi halinde tarım işçilerinin çalıştıkları yerlere yerleşip kalacakları endişesidir. Bu endişe de özellikle yerli halk tarafından yaşanır. İki bakış açısı birlikte düşünüldüğünde farklılıklar üzerinden bir sosyal dışlanma ve "ötekileştirme" görülmektedir. Bu konuda mevsimlik tarım işçileri dışında da Güneydoğudan gelen işçilerin işgücü piyasalarında belirgin bir ayrıma tabi tutulmaları ile karşı karşıya olduğu düşünülmektedir(16).

Mevsimlik tarım işçileri gidilen illerde toplumsal anlamda da birçok ayrımcılığa maruz kalırlar. Ailelerin parçalandığı, çocukların eğitimsiz kaldığı, sosyal ve sağlık güvencelerinin bulunmadığı ve bunların üstüne çalışmak için gelinen bölgenin yerleşikleri tarafından tacize, ayrıma tabi tutulmalarının olduğu bir dönem her yıl yeniden tekrarlanmaktadır(16).

Göçebe mevsimlik tarım işçileri sağlık ve sosyal hizmet alırken, coğrafik ve sosyal izolasyon, sık yer değiştirme, özbakım sorunları, maddi kaynaklarının yeterince olmaması, yetersiz sağlık güvencesi, yetersiz ulaşım imkanları, kültürel ve dil farklılıklarının neden olduğu engellerle karşılaşmaktadır. Çevresel faktörler (sosyal izolasyon, dışlanma, ağır çalışma koşulları) tarım işçilerinde ruhsal bozukluklara yatkınlığı artırmaktadır (19).

Mevsimlik tarım işçilerinin her yıl onlarcası yaşamını yollarda yitirmektedir. Tamamen güvencesiz koşullarda, bakımsız kamyonlarla yapılan ulaşım sırasında gerçekleşen ölümlü kazalar sıklıkla gazetelere yansımaktadır. Mevcut iş ilişkisinin yapılandırılmamış olması, işveren tarafından aracın sağlanmaması gibi nedenlerle bu iş cinayetleri iş kazası kapsamında değerlendirilmemektedir.

Tersaneler

Tersaneler ekonomik büyüme dönemi ile birlikte ölümlü iş kazaları, iş cinayetleri ile işçi sağlığı ve güvenliği gündeminde yer almıştır. Parçalanmış / taşeronlu üretim ve iş güvenliğinin koordine edilememesi, aynı gemi üstünde, aynı dar mekânda yan yana bir birinden habersiz devam edegelen gemi

inşa üretimi bu iş cinayetlerinin nedeni olarak gösterilmektedir(20).

Ercan bir işçinin gazete yazısında “8 saat çalışıyoruz ama 16 saat yorgunluğu ile eve gidiyoruz.” sözlerine yer vererek işin yoğunluğunun ve hızının artışı ile ortaya çıkan iş kazası ve meslek hastalıkları ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Ercan, tersane işçilerinin çarpıcı ifadeleri ile tersanelerdeki kayıtsız işçilerin yaygınlığına, işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmadığına dikkat çekmektedir (“İşçilerin anlattıkları patronların cinayet filmlerinde görülen cinsten entrikalar peşinde koştuklarını gösteriyor. İşçiler hemen her gün yaşadıkları bu tür olaylardan bazılarını şöyle aktarıyorlar: “Ölen birçok arkadaşımızın cesetlerine kask, kemer ve çelik uçlu ayakkabı giydirildikten sonra tutanak için savcılığa haber verildi. Bir arkadaşımızı gemiden denize düştü, dalğışlar düşen arkadaşımızı ararken altı ay önce aynı gemiden düşüp ölen bir başka işçinin cesedini çıkardılar. Bu işçinin 6 ay önce düştüğünden kimsenin haberi yok. Çünkü yüzde 80 imizin kaydı yok. 15-20 bin işçinin 2 bini kadrolu, geri kalanlar taşeronla bağlı kayıt dışı ve yevmiyeli olarak çalıştırılıyor.”) (21).

Ercan’ın bir röportajında tersanelerindeki iş cinayetleri ile Türkiye kapitalizminin ulaştığı aşama arasında ilişkiye şu sözlerle açıklık getiriyor: “Sektörün daha fazla gelişmesi, yani dünyadan daha fazla pay kapması daha az maliyetle daha hızlı ve daha çok üretim mantığını destekleyecektir. Yani bakanın sektörün gelişmesine sevindiği ölçüde, kan ve gözyaşları da artacaktır. Tersane ölümleri Türkiye’de kapitalizmin ulaştığı aşamayı açığa çıkarıyor. Ama bunun yanı sıra egemen düzenin kullandığı ideolojiyi de deşifre ediyor. Bakana göre ölüm haberlerini duyan ve canı yanan insanların bu acılarını dillendirmemeleri gerekir. Ölümle konuşmak yabancıların ekmeğine yağ sürer olarak dile getiriliyor. Yani o bildik vatan hainliği suçlaması ile karşı karşıyayız. ... Burada Tuzla tersanelerindeki ölümlere ilişkin bir diğer sorunlu analiz ise hep tersanelerdeki taşeronların gösterilmesi. Suç kapitalizmin işleyişinde değil de sanki ondan bağımsız “taşeronlara” bağlanıyor. Taşeronlaşma kapitalizmin ve dolayısıyla küreselleşmenin ulaştığı yeni aşamada açığa çıkan yeni üretim organizasyon tekniklerinin bir parçasıdır. Taşeronlaşma

Dünya ölçeğinde sermayelerin maliyeti aşağı çekmesinin yollarından biri. Üretim süreci çok parçalanıp her biri de bir taşeronla verildiği zaman sadece sağlık sorunu değil, o insanların örgütlenmesi bir araya gelmesi gibi sorunları da açığa çıkarıyor. Çünkü taşeronlaşma kendi içinde hiyerarşik yapılar oluşturuyor. Taşeron bir yerde çalışanla, orada bilfiil çalışan arasında hiyerarşik yapılar kuruyor.” (22)

Tuzla tersaneleri örneği iki temel nokta üzerinde taşeronlaşma politikalarını ifşa etmektedir. Birincisi, işçi ücretlerinin düşürülmesi ve iş güvenliği masraflarının taşeronlara yıkılması ile kârların maksimize edilmesi açısından işlevsel olarak kullanılması. İkincisi ise geleneksel toplumsal ağlar aracılığıyla (hemşehrilik, etnisite ve ailevi bağlar üzerinden) bir iş örgütlenmesi kurarak emeğin örgütlenmesini, yani işçi sınıfı mücadelesini bölme. Bu minvalde etnik/ulusal kimlik ile taşeronluk sisteminin kurmuş olduğu ilişki de önem kazanmaktadır (7).

Kot Kuşlamacılar

“Kot kuşlama işçilerinin hikâyesi, aslında Türkiye’nin aynadaki sureti. Bu hikâyede, Türkiye’nin uluslararası kapitalist iş bölümündeki rolünü, hızla tırmanan yoksulluğu, yoksulluğun daha da tetiklediği iş göçü, “söz konusu sermaye birikimiye geri teferruatır” ilkesini ve daha nicelerini görmek mümkün... Taşlanmış/kuşlanmış/beyazlatılmış kotların 1990’ların sonlarında küresel ölçekte moda haline gelmesi ile başlayan süreçte, tekstil tekellerinin gelişmiş kapitalist ülkelerde çok büyük oranda kısıtlanmış olan kuşlama faaliyetini az gelişmiş ülkelere kaydırması ve işçi sağlığı önlemleri alınmaksızın ucuz işgücü çalıştırılabilen ülkelere biri olan Türkiye’nin uluslararası iş bölümünde kot kuşlama faaliyetinin taşeronlarından biri haline gelmesi tesadüf olmasa gerek.” (23).

Tarım ve hayvancılıkta yaşanan neo-liberal dönüşümün emek piyasasına sürdüğü ucuz ve her koşulda çalışmaya razı işgücünün, özellikle eski Doğu Bloğu ülkeleri ve Türkî cumhuriyetlerden Türkiye’ye akan “kaçak” işçi ordusu ve köylerinden “sürülen” Kürt yoksullarının “kot kuşlama” sektörü tarafından nasıl “emildiğini” işçilerin anlatısı ile aktaran Bakır neoliberalizm ile savaşın iç içe geçmiş halini gözler önüne sermektedir (23).

Atık Kağıt İşçileri (Çöp İşçileri)

Ailecek çöpün içinde gece gündüz çalışmanın, şehre katılamamamın, insanlar tarafından aşağılanarak işini yapmanın, en fazla 50 yaşına kadar ömür uzunluğuna razı olmanın, ağır hastalıkların (Ağır metal solunması nedeniyle zehirlenmeler, kas ve kemik harabiyeti, solunum yolu hastalıkları, kuduz ve hayvanlarla sürekli savaşmanın bedeli olarak yaralar, kesikler, ağırlaşmış deri hastalıkları örneğin uyuz, romatizma vb.) bedeli sadece ailecek yoksulluk sınırını tutturabilmek olarak tanımlanan atık kağıt işçileri (çöp işçileri)... Ağır yoksulluk ve hızlı zenginlik uçurumlarının yüksek olduğu ve asıl olarak bir travma geçirmiş şehirlerde, 'çöpe çıkma' çocuklar arasında çok popüler. Batman, Diyarbakır, Kocaeli, İstanbul gibi, savaş veya deprem ya da mafioso kurumsal yapılar vb. travmalarla benlik saygıları da zedelenmiş şehirlerde, çok daha kıyıcı insana yönelik ayrımcılığa maruz kalan atık kağıt işçileri (çöp işçileri)... Bir şehrin en yoksulları değil ama en çaresizleri ve en itilmişleri(24), ötekileştirilenleri, çok çeşitli baskı yöntemleriyle sindirilmeye ve yok edilmeye çalışılan, derin sömürüye maruz bırakılanlar... (25, 26) Zorla yerinden edilen Kürtler (26) için zorunlu çalışılan güvencesiz işlerden...

Avrupa'nın Çin'i Olmak

Akdemir 2008'de "Avrupa'nın Çin'i olmak" ile ilgili sermayenin niyetlerini şu şekilde dile getirmişti: "Önümüzde tüm belirsizliği ile duran kriz karşısında sermaye örgütleri ve sermayedarlar daha da yüksek sesle taleplerini haykırıyorlar. Bu talepler, işsizlik fonunda biriken paraların kullanılmasından, sosyal haklardaki işveren zorunluluklarının azaltılmasına ve "emek piyasasının" giderek daha da esnekleşmesine kadar uzanıyor. Elbette sermayenin belirsizlik içindeki dünyada giderek daha hızlı ve daha fazla üretim yapılmasını sağlayacak taleplerine hükümetin yanıtı konunun meşruiyetini de sağlayan söylemlerle, yeni istihdam paketi ve sosyal güvenlik yasa tasarısı gibi önlemlerle geliyor. 1980 sonrası dönem de sermayenin, ne bu gözlere tahammülü kalmıştır ne de meşruiyet ihtiyacına. Alternatif bir sisteme dair umudun ve tahayyülün marjinalleştiği bu dönemde, talebin belirsizleşmesi ve kızırgan rekabet karşısında, burjuvazi üretimlerini (mekansal ve çalışma ilişkileri anlamında) par-

çalayarak hem sendikaların gücünü hem de "sosyal zorunluluklarını" lime lime etmiş oldu. Taşeronluk ve fason atölyelerin yaygınlaşması, burjuvazi için bir yandan maliyetlerin düşmesini ve istikrarsızlaşan talep karşısında üretimini çeşitlendirmeyi sağlıyordu ve diğer yandan sermayenin emek üzerindeki tahakkümünü hem artıran hem de çeşitlendirilen mekanizmaları da kuruyordu"(27).

Sermayenin kurgusunun arka planı hızla değişire oldu. Avrupa'nın Çin'inden kastedilen Kürt illeri idi, sonuç kimse için sürpriz değildi. Yeni sanayileşme politikalarında ayrıca üretimin sosyomekansal boyutunun uluslararası rekabet gücünü artıracak biçimde yeniden düzenlenmesi amacıyla ulus-altı bölgeler tanımlanmış ve farklı bölgelerde emek üzerinde farklı kontrol biçimleri kurulmasıyla her bölgenin uluslararası birikim sürecinde yatırım çekecek özelliklerinin ön plana çıkarılması öngörülmüştür. İlk kez 2005 yılında Ankara Sanayi Odası Başkanı Zafer Çağlayan'ın Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yatırımları artıracak "bölgesel asgari ücret" önerisi Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen tarafından "Türkiye'nin kendi Çin'ini yaratması gerektiği" vurgusu ile desteklenmiştir. Uluslararası pazar payının düşük olduğu sermaye-yoğun sektörler vasıflı emek gücünün yoğun olduğu batı ve kuzeybatı bölgelerine yönlendirilirken; pazar payı yüksek olmasına karşın ihracat oranı düşmekte olan emek-yoğun sektörlerin ise "ucuz emek" bölgeleri olarak bilinen doğu ve güneydoğu bölgelerine göç ederek rekabet avantajını koruması önerilmiştir. Bu süreçte teşvik sistemi de "küresel ekonomide rekabet edebilen bir sanayi tabanının olmasını özendirme" önceliği üzerinden yeniden yapılandırılmıştır. 6 Nisan 2012'de kabul edilen yeni teşvik paketiyle ise il bazlı bölgesel teşvik sistemine geçilerek bölge sayısı dörtten altıya çıkarılmış, 6. bölgenin tamamen Kürt illerine yer verilmesi ile Türkiye'nin kendi Çin'ini Kürt coğrafyasında yaratması hedefine somutluk kazandırılmıştır(28).

Kapitalist Modernite

Kapitalist modernite üç başlıkta ele alınmaktadır; kâr maksimizasyonu, ulus devlet ve endüstriyalizm. İç içe girmiş şekilde karşımıza çıkan bu üç kavram kapitalizmin daha geniş perspektifte değerlendirilmesine olanak vermektedir.

Kapitalist üretim biçimi işleyişinde kâr maksimizasyonu yaşamsaldır. Kâr maksimizasyonuna iktidarın şekillenmiş hali devlet (ulus devlet) ve teknolojinin sınırsız kullanımı olarak tanımlayabileceğimiz endüstriyalizm aracılık eder.

Devlet ve iktidarın birikmiş sermaye olarak değerlendirilmesi gerekir. Kapitalizmin egemen bir sistem olarak kendini gerçekleştirmek için elindeki en büyük silah, devlet iktidarını ulus-devlet iktidarına dönüştürmektedir. Ulus devlet tekçi, iktidarcı, eril anlayışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulus devletin en temel politikası asimilasyondur. Asimilasyon uygarlık toplumlarında iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal grupların üzerine uyguladıkları ve kendi eki, uzantısı durumuna indirgemek için tek taraflı ilişki ve eylemini ifade eder. Asimilasyonda esas olan iktidar ve sömürü mekanizmasına en az maliyetle köle oluşturmaktır.

Asimilasyonu yaşayan toplum en uysal, en çalışkan ve uşaklıkta yarışan vicdansız, ahlaksız ve zihniyetsiz insan taslaklarından oluşur. Özgürce hiçbir karar ve eylemi yoktur. Tüm toplumsal kimlik değerlerine ihanet ettirilmiştir. Sadece midesini doyurmanın peşindeki insan kılıklı bir hayvana indirgenmiştir. Kürtlerin işçileşme-işçinin Kürtleşme gerçeği bunda saklıdır. Doğal olarak Özgürlük hareketinin asimilasyona karşı yürüttüğü özgür kimlik mücadelesi aynı zamanda bu azgın sömürü düzenini alt üst etmektedir.

Kapitalist modernitenin temel bileşenlerinden birisi de endüstriyalizmdir. Endüstriyalizm, kapitalizmin azami kâr eğilimini gerçekleştirmek için teknoloji sınırsız kullanımı biçiminde tanımlanabilir. Azami kâr eğilimi nasıl devleti azami iktidar aracı olarak ulus-devlet biçiminde yeniden örgütlediyse, teknik donanımı da azami kâr amaçlı kullanmayı ifade eden endüstriyalizm biçiminde örgütlenmiştir. Endüstriyalizmin asıl tehlikesi canlı, duygulu bir dünyası olan toplumu mekanik aletler mezarlığına çevirmesidir. Toplumun robotlaştırılmasıdır. Toplumun makineleştirilmesi belli bir eşikten sonra toplumun yıkımına dönüşür. Kapitalizmin belki de savaştan daha tehlikeli olan yönü endüstriyalizmi azamileştirme eğiliminde olmasıdır. Daha şimdiden dünya, doğal çevresinden kopuk kentlerin ve sanal aletlerin tutsağı haline gelmiş bulunmaktadır. Kentlerin kanser tarzı büyümesini

mümkün kılan endüstriyalizmdir. Kentler canlı gezegenimizi yutan canavarlara dönüşmüşlerdir. Milyonluk, on milyonluk kentlerin hiçbir sosyal anlamı olmadığı, hiçbir ihtiyaçtan kaynaklanmadığı halde halen kanser gibi büyümeleri hastalıktan başka anlam taşımaz. Bağlı olarak ulaşım araçlarının sadece yol açtıkları kazalarla ortaya çıkardığı ölüm olayları savaş bilançolarını çoktan aşmıştır. Gürültü, hava kirliliği, insan fiziğini dumura uğratmaları itibarıyla çoktan ulaşımında kolaylık sağlayan araçlar olmaktan çıkmışlardır. Sanal görsel ve yazınsal iletişim araçları endüstriyalizmin diğer başta gelen alanlarından biri olarak insanlığın hakikatle bağını kırıp sanal bir dünyanın bağımlısı yapmıştır. Toplumla hakikat temelinde bağını yitiren birey yığınları toplumun atomlaşmasını ifade eder. Çözülmüş, toplum olmaktan çıkmış yığınları, savaş araçları endüstrisi, insanlığı tüm çevresiyle yutacak boyutları çoktan aşmıştır. Ancak çevresiyle var olabilen bir canlı olarak insan, diğer çok sayıda çevresel canlıyla birlikte -buna bitkiler, ormanlar dahildir- endüstriyalizm tarafından ekolojik anlamda da yutulmaktadır. Endüstriyalizmin azami kârın gerçekleştirilmesindeki rolü çağımızın bütün toplumsal ve ulusal sorunlarının temelidir. Çevre sorunlarının biricik nedenidir. Sadece azami kâra ve sermaye birikimine hizmet eden endüstriyalizme, gezegenimiz 200 yıl dayanamamıştır (29).

Kapitalist Modernite Bağlamında İşçi Sağlığı

İşçiyi/emekçiyi ilgilendiren her şey ama her şey işçinin sağlıklı olma haliyle doğrudan ilgilidir. Örneğin; esnek çalışma, kıdem tazminatı hakkı, asgari ücret, siyasi-politik baskılar vs... (30).

Ata Soyer Sağlık ve Politika Okulu olarak emeğin sağlıklı olma hali kapitalist modernite ile ilişkisi bağlamında ele alınmış ve mücadelesi de kapitalist modernitenin aşılması perspektifiyle dile getirilmiştir. Kapitalist modernitenin sağlıkla ilişkisi Demokratik Toplum Kongresi tarafından yapılan Sağlık Kurultayı (2010) ve I.Sağlık Kongresi (2013)'nde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Sağlığını kendi öz imkanlarıyla koruyamayan toplumun temelinin, varoluş ve özgürlüğünün tehdit altında ve yitirilmiş olduğu; sağlıktaki, bağımlılığın genel bağımlılığın göstergesi olduğu; sömürge

toplumların yaygın hastalığının, yaşadıkları sömürge rejimiyle bağlantılı olduğu; kapitalizmin insanı insanın kurdu haline getirmesi ile toplumun güvenliğinin tehdit altında olduğu; kapitalist modernitenin sağlığı ulus-devletleştirerek denetim altına aldığı ve militarist zoru görünmez kıldığı; toplumsal iyilik halini tehdit eden cinsiyete, ırka, sınıfa, inanca dayalı ayrımcı politikalarla ve sağlıksız yaşam koşullarına neden olan çevrenin sömürü amaçlı tahribatıyla mücadele edilmesi gerektiği; sağlık hakkı mücadelesinin kendine saygı ve özgürlük konusundaki hassasiyetle ilgili olduğu tespitleri yapılmıştır (DTK-Sağlık Kurultayı, 2010) (31).

Kapitalizmin sağlıksızlığı çok yönlüdür. Hem metalaştırma fetişizmi hem de yabancılaş(tır)ma sağlıksızlık üreten dinamiklerdir. Yabancılaş(tır)ma virüsü ile insan doğaya, yaşadığı mekana, kültüre, toplumsal ilişkilere, emeğine ve kendine yabancılaşmış, sağlıksız kılınmıştır. Üretim hattında derin sömürüye maruz kalan, sürekli artan üretim hızına yetişmeye çalışan, insan özelliğini kaybederek makineye dönüşen insan çok yönlü sağlıksızlığı da üretmektedir. Üretim fetişizmi sadece insanı sağlıksız kılmamakta doğa üzerinde de çok ciddi tahribata yol açmaktadır. Tüm yaşam alanları kapitalist rasyonaliteye kurban edilerek doğa yıkıma sürüklenmektedir. Doğanın tahribatı kentlerde başlamış, kırsal yaşama da uzanmıştır. Dahası sadece yerkürede sınırlı kalmamış uzaya da sirayet etmiştir. Artan üretim fetişizminin realize olmasına hizmet eden kısırtılmış tüketime de merkezleri haline gelen kentler homojenleşmiş, tek tipleşmiştir. En küçüğünden mega kentine kadar tüm kentler sağlıksız kılan benzer koşullara sahiptir. Yabancılaşmış insanları barındıran kentler, tekdüze yaşam biçimlerini dayatan, doğaya yabancılaşmış, her saniyesi metalaşmış ilişkilerle örülü sağlıksızlık üreten mekanlar haline almıştır. Benzer durum kırsal yaşam alanları için de geçerli hale gelmiştir. Kapitalist üretimin merkez üssü olan fabrikalar-ofislerde de sağlıksızlık hat safhadadır. Günün yirmidört saatinin çoğunluğuna göz dikmiş, artan makineleşme ile emeği tam denetim içine almış, parçalanmış üretim hattı ile üretim tamamen insana yabancı hale gelmiştir. Dahası kâr oranlarında düşüşü frenlemeye çalışan çalışma sürelerinde ve iş yoğunluğundaki artışlar insanın biyolojik ve ruhsal bütünlüğüne ciddi zararlar verir hale gelmiştir.

Çalışma yaşamına bağlı sağlık sorunlarına bağlı morbidite ve mortalite her geçen gün daha da artmaktadır (DTK, 1.Sağlık Kongresi, 2013) (32).

DTK Sağlık Kurultayı ve Kongresi'ndeki Mevcut Perspektiflerin

İşçi sağlığı alanına uyarlanması

Her şeyden önce işçi sağlığı bir sağlık sorunu, sağlık hizmeti sorunu değildir. Sınıf sorunudur, iktidar sorunudur, bağımlılık sorunudur. İşçi sağlığında bağımlılık beden bağımlılığı, bilgiye bağımlılık ve hizmete bağımlılık şeklinde kendini göstermektedir.

Kapitalist modernite kâr maksimizasyonu için hiç bir engel tanımamakta, üretimi verimli kılma adına sömürsünü derinleştirmekte, maliyet niteliği taşıyan her türlü yatırım ve sosyal ücrette kesintilere gitmekten çekinmemektedir. Neoliberalizm döneminde mevcut durum daha da katmerleşmiş, güvencesiz işler perifer ülkelere kaydırılmış, bu ülkelerde de en riskli olan, kâr marjı düşük olan işler taşeronlara devredilerek vahşi koşullara terk edilmiştir. Ulus devletin tektipleştirme politikalarına karşı özgürlük mücadelesini yükselten Kürt emekçileri kapitalist sömürünün derinleştiği bu sektörlerin çoğunluk işçilerini oluşturmuştur.

Kapitalist modernite açısından işçi sağlığı kapitalist işin tartışılması ile başlatılmalıdır. Her şeyden öte kapitalist işin kendisi erildir. Kullanım değeri, toplum yararı, doğa yararı için değil doğrudan artı değer üretimi amaçlı gerçekleşmektedir. Çalışanların gönüllü katılımından ziyade yaşamak için zorunlu olması vesilesi ile çalışmaktadır. Kişinin çalışmadan yaşaması imkansız hale gelmiş, bedenler bağımlı hale gelmiştir.

Çalışma etiği kavramı sanayileşme ile birlikte, modernite ve "modernleşme" yolundaki değişimlerle gündemimize oturmuştur. Bauman(1999) çalışma etiğini iki önermeden oluşan bir emir olarak tanımlamaktadır. İlki "kişinin canlı kalmak ve mutlu olmak için başkalarının değerli bulduğu ve karşılığını ödemeye değer gördüğü bir şey yapması gerektiğidir; karşılıksız hiçbir şey yoktur; her zaman quid pro quo, 'misliyle mukabele'; almak için önce vermeniz gerekir."dir. İkinci önerme ise "kişinin sahip olduğuyla yetinmesinin ve böylece

daha aza razı olmasının yanı sıra, aptalca ve ahlaki açıdan zararlı olduğudur; kişinin tatmin olduğunda kendini aşırı derece yormayı ve germeyi bırakmasının değersiz ve mantıksız olduğudur; daha fazla çalışmak için güç toplama şartıyla değilse dinlenmenin yakışık almayan bir davranış olduğudur. Bir başka deyişle çalışmak başlı başına bir değer, asil ve asalet verici bir faaliyettir” olarak tasvir edilmesidir. Ardından emir gelir: “sahip olmadığın veya ihtiyacının olduğunu düşünmediğin neler getirebileceğini göremesen bile çalışmaya devam etmelisin. Çalışmak iyidir, çalışmamak kötüdür”(33).

Burada durup çok sayıda soru sormak gerekiyor: İstenen çalışma nedir? İş nedir? Nasıl bir faaliyetin içersindeyiz? Niçin çalışıyoruz? Nasıl çalışıyoruz? Kimin için çalışıyoruz?

Çalışma, yaşamın en büyük dilimini oluşturmaya karşın emekçilerin çoğunluğu tarafından istenmeyen, gönülsüz yürütülen bir faaliyettir. Çalışma ritmi doğal değil yapaydır. Tarihin çok uzun bir döneminde insanlar doğayla uyumlu bir çalışma ritmine sahip iken, günümüzde yeknesak neredeyse yılın her günü, günün her saati benzer aktivitelerin tekrarının gerçekleştiği çalışma ile geçebilmektedir. Mevsimler, gündüz ya da gece olması, iklim, yağış olması vb. hiçbir doğa ile ilgili olaya bağlı olmadan süregiden bir çalışma temposu söz konusudur. Tarih boyunca doğayı izleyerek yapılan her türlü uyum sağlama, yerelliklere göre özgünleşme vb. ortadan kaldırılmış, çalışma ritmi tekdüzeleştirilmiş, standartize edilmiştir. Zaman disiplinize edilmiştir.

Maga (2007) kapitalist toplumları, “insanların zamanla örgütlendirildiği ülkeler” olarak tasvir etmektedir. Doğanın egemen olduğu toplumlarda insanların günlük hayat içinde daha bol zamana sahip iken, kapitalist toplumda en sık dile gelen söylem “ zamanım yok”tur. Kapitalizm ekonomik ve ideolojik olarak zamanı değerlendirmekte, zamanı kendi için örgütlemekte ve yönetmektedir, diktatoryasını kurmaktadır. Güçlü kapitalist ülke zamanın gün, hafta, ay ve yıl olarak en ince ayrıntısına, gündelik hayatın örgütlendiği ele geçirildiği, baskı altında tutulduğu ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist toplumda insanların büyük bölümü yaptıkları işten hoşnut olmadığı, para kazanmak için çalışmaya zorlandıkları, başta

küçük molalar, öğle yemeği paydosu, haftasonu, yıllık izin şeklinde sıralanabilecek boş zamanlar sayesinde hayatı katlanabilir hale getirmeye çalışmaktadır (34).

Aynı şey mekan için de geçerlidir. Doğrudan doğa içinde çalışma, üretmenin söz konusu olduğu bir dönemden yapay çevrede, dar, kasvetli bir ortamda çalışmaya geçilmiştir. Üretilen ürünün belirlediği koşullara göre mekanda sıcaklık, rutubet, aydınlık vb. değiştirilebilirken, çalışan ile ilgili değişiklikler ikinci plana itilmektedir.

Kapitalizmin erken yıllarında çalışma etiği tam olarak yaşama geçirilememiş, kapitalizmin vaizcileri (politikacılar, düşünürler, vb.) fabrika istihdamına karşı çıkan, ustabaşı, saat ve makine tarafından ayarlanan ritme itaat etmeyen, direnme eğiliminin kökünü kazımaya çalışmaktaydılar. İnsanlar geleneksel insani eğilimlerde bulunuyorlardı, var olan ihtiyaçları karşılandıktan sonra çalışmaya devam etmekte ya da daha fazla para kazanmakta mantık veya anlam görmüyorlardı. Tatminkâr yaşamın eşiği alçak tutulmuştu. Kökü kazımaya çalışılan bu insani eğilimdi... Modernleşmenin öncüllerinin karşılaştığı asıl sorun, yaptıkları işin amacını belirleyerek ve akışını kontrol ederek bu işte anlam bulmaya alışmış insanları, hünerlerini ve çalışma kapasitelerini, şimdi başkaları tarafından tayin ve kontrol edilen ve yerine getirenler için artık hiçbir şey ifade etmeyen görevlerin yürütülmesinde harcamaya zorlama gereksinimiydi (33).

Toplumsallığı işlevsel bir “biraradalık” olarak tanımlayan modern devletin toplumsal üyeleri, bir düzen içinde yaşayabilmelerinin koşulu olarak, devletçe taşınan düzen ilkesine uymak, itaat etmek zorundadırlar. İtaat bir yandan güç/şiddet tekeli devletin zor, baskı ve kontrol araçlarıyla sağlanırken öte yandan toplumsal itaat düzenini yerleştirecek bir ideolojik manipülasyon aracılığıyla da sağlanmaktadır. Bu toplumsallık, bir itaat ilişkisinin gerektirdiği ödev ve sorumluluk ağıdır; düzenin gerektirdiği normatif yapı altında herkesin ödevleri ve sorumlulukları belirlenmiş olan bir yapıdır. Modern devlete ait özellikle çalışma yaşamı, fabrikalar için de geçerlidir. Modern çalışma yaşamı hiyerarşik bir toplumsal düzenin kendisidir ve modernite öncesi ordulara ait olan disiplin, düzene uyma ve önceden belirlenmiş, bildirilmiş eylemi gerçekleştirme nitelikleriyle donatılmıştır.

Fabrikanın bir makine, üretim faaliyetinin de makinenin işleyişine indirgenmesiyle, üretici güçler makinenin işleyişinin bir ögesi yapılmış ve sistem makine düzeneğinde oluşturulmuş, otonomisi ortadan kaldırılmıştır. Bu nedenle emek dönüştürücü bir etkinlik değil, kendisi dışında belirlenen bir modele uygun üretim etkinliğinin, bir imalat etkinliğinin ögesi haline gelmiştir, emek niteliksizleştirilmiştir (35). İktidarın her türlü hegemonya aracının çalışma yaşamı içinde geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Fabrikanın, atölyenin içinde de ulus devlet zihniyetli emek denetim mekanizmaları varlığını devam ettirmiştir.

Çalışanlar ürettiklerine her anlamda yabancılaşmıştır. Çalışanların üretilen ürünün bütününe, üretilen hakkında söz söylemeye, üretilenin karşılığını almaya vb. yabancılaşması söz konusudur. Yabancılaşma çalışanların yaratıcı yeteneklerinin körelmesi ile sonuçlanmaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin var olduğu, özel mülkiyete dayalı bu sistemde insanın yabancılaşması kaçınılmazdır. Bu sistemde çalışan emek gücünü belirli bir ücret karşılığında satmakta ve harcadığı emek üzerinde kontrolü işverene devretmektedir. Dolayısıyla çalışan işe değil işçiye hukukta hak sahibidir (36).

Çalışma ortamı tamamıyla bilgiye bağımlı hale gelmiş, bilgi aynı zamanda iktidar aracı olarak kullanılır hale gelmiştir. Dahası çalışmak için mutlaka okullu olunması zorunluluk haline gelmiş, okullarda disipline edilmeyen emek gücünün istihdamı neredeyse imkansız hale gelmiştir. Günümüzde sermayenin güncel gereksinimine bağlı kısa erimli (geçici), dar, işe özgü eğitimler revaçtadır. Sermayenin doğrudan yarar görmeyeceği, eğitsel faaliyetler minimize edilerek, en kısa sürede en standartize bilgi ile donanmış çalışanlar yetiştirilmek istenmektedir.

Üretimin hızı için iş parçalanmış, basitleştirilmiş; işin standartize edilmesi nedeniyle her işçi görevinin son derece basit olduğunun, yapabileceğinden çok daha azını yaptığının farkındadır. Günümüz kapitalizminin yeni aletleri geçmişin mekanik aygıtlardan çok zeki. Bu durum işçinin zekasının yerini almasına, zihni dışarıda bırakan emeğe yol açmaktadır. Makine kullanma zekası da öz-eleştirel değil, operasyoneldir. Operasyonel bilgi kavrama düzeyi olarak da yüzeysel kavramayı

gerektirmekte, yüzeyle-derinlik arasında bir duvar örmektedir. Bununla birlikte işe alınma aşamasında eğitim zorunluluğu, işin değişmesi ile birlikte işçinin yeni gereksinimlere uygun (operasyonel işlemleri hızla yapabilme) olarak kendini eğitime sorumluluğu işçiye bırakılmıştır (37).

Bilgiye bağımlılık işçi sağlığına özgü konular içinde geçerlidir. İşverenin istemine (oluruna) göre, belirlenmiş konularda, zamanda, sürede (vardıya sonu, kısa zaman diliminde); daha çok teknik, üretim organizasyonu, üretim süreci-ilişkilerinden bağımsız; tekil risklere odaklanılmış; tehlike ve risklerin bireyselleştirildiği; didaktik bilginin ön planda olduğu bir bilgi aktarımı söz konusudur. Yine önlemeye değil, erken tanıma ve erken müdahaleye odaklanan bilgi aktarımı hakimdir. Benzer durum bilgi üretimi içinde geçerlidir. Kapitalistin belirlediği koşul ve gereksinimlere hizmet eden bilgi üretimi söz konusudur. İşçilerin katılımın söz konusu olmadığı, siyasal ve sosyal nedenselliklerin göz ardı edildiği bilgi üretimi söz konusudur. Çalışanlar bilgi konusunda kapitaliste, kapitalist devlete ve kapitalistleşen sağlık birimlerine bağımlı hale getirilmiştir. Çalışma ortamının sosyal yaşama, yaşam ortamına ve doğaya etkileri konusunda bilgi üretimi çok sınırlıdır. Çalışma ortamındaki tehlikelerin meslek ve işle ilgili hastalıklarla ilişkisini koyma sürecinde, çalışma yaşamı dışındaki tüm diğer faktörleri elimine etme konusundaki sözde bilimsel ısrar (kapitalist baskıların etkisi) nedeniyle görülen, bilinen, öngörülen sağlıksızlıklar yok sayılmakta, görünmez kılınmaktadır. Asbeste maruziyet ile mezotelyoma gelişimi arasındaki ilişkinin ortaya konması süreci buna en iyi örnektir. Année Theoboud “Çalışmak Sağlığa Zararlıdır” adlı eserinde bilim çevresinin ve bilim insanlarının bu sürece nasıl alet edildiklerini tüm çıplaklığı ile ortaya koymaktadır (38).

İşçi sağlığı hizmetleri daha çok işveren ve kapitalist devletin güncel yaklaşımına dayalı olarak üretilen hizmetler konusundadır. İşçiler, hatta hizmeti üreten işyeri hekimi, hemşiresi, iş güvenliği uzmanı dahi edilgen bir konumdadır diyebiliriz. Hizmet üretim, değerlendirme ve denetleme sürecinde işçinin katılımına izin vermeyen bir durum söz konusudur. Hizmetler mevzuata dayalı, yasal zorunluluğu yerine getirme esaslı verilmektedir. Üretim kesintisine dahi izin vermeyen bir anlayışla

hizmet sürdürülmektedir. Hizmet işyerinde verilmektedir. İşçi sağlığı kapsamındaki periyodik muayene ve tetkiklerin tümü işyerinde, en kısa sürede halledilmeye çalışılmaktadır. Sürecin tamamen prosedürel olduğunu söyleyebiliriz. Onca işyeri sağlık birimine, işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanına rağmen işçi sağlığı ve güvenliği ile ilgili mevcut durumu gösteren istatistiklere kimseler güvenmemektedir. Dahası bu bağlamda sorun sadece bizde değildir, merkez kapitalist ülkeler için de bu sorun geçerlidir. Mevzuat baskısı, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının mesleki bağımsızlığının olmaması, işçinin katılımına izin verilmemesi nedeniyle bir çok sağlıksız çalışma koşulu, sağlıksızlık belgelenememekte, belgelenenler görmezden gelinmekte, işçiler dahi işgüvencesizliği nedeniyle sessiz kalmaktadır.

Hal böyle olunca mevcut çarpıtılmış sağlık algısı nedeniyle tedavi edici hizmetler, işçi tarafından işçi sağlığı hizmetleri olarak algılanmakta, kısa sürede hekime erişme ve reçete yazdırmanın adı olmaktadır. İşveren için de bu haliyle hizmet üretimi daha uygun görülmektedir. Koruyucu hizmetler de kişisel koruyucu donanım ve eğitime daralmış durumdadır. Önleme bireyselleştirilmiş, işçinin uygun davranmasına odaklanılmıştır. İşçi sağlığı hizmetleri sürekliliği olmayan bir haldedir. İşçinin geçiciliği nedeniyle verilen hizmetlerin devamlılığı da söz konusu olmamakta, maruz kalınan tehlikelere bağlı ortaya çıkan sağlıksızlık tanılanamamaktadır. Hizmet mevcut ana odaklı olup; hizmetin geçmiş ve gelecek ile bağlantısı kurulmamaktadır. Cinsiyet ve yaş gözardı eden, yetişkin-sağlıklı işçiyeye odaklı bir anlayış söz konusudur. Her ne kadar “çok disiplinli” denilse de işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanına daralmış bir hizmet söz konusudur. Daha kapsamlı bir değerlendirmeyi mümkün kılan destekleyici çok disiplinli yaklaşım söz konusu değildir.

İşçi sağlığı hizmetleri fabrikalara odaklanmış bir perspektifte verilmektedir. Algı olarak da fabrika baskındır. Hizmet sektörü, tarım alanı, ev eksenli üretim, küçük atölyelere ait bilgi üretimi ve hizmet anlayışı oldukça yetersizdir. Tarıma dayalı üretimin baskın olduğu döneme özgü çalışma-sağlık ilişkisini ele alan tarihsel bilgi birikimi, uygulamalar göz ardı edilmekte, kapitalist üretimle süreç sanayi

toplumunda fabrikada ele alınmaktadır. Tarıma dayalı toplumda, özellikle emeğine yabancılaşmış insanın üretim süreci ve üretim sürecinin sağlığına etkisi, sağlığını koruma esaslı bilgi-deneyim birikimleri gözardı edilmektedir.

Doğal Sağlık Anlayışıyla İşçi Sağlığı Hizmetleri

İşçi sağlığı tartışması, insan merkezli bir anlayışın parçası olarak yürütülemez. Ekolojik bağlamda endüstriyalizmin sınırsız büyüme karakteristiği ile doğaya olan tahakkümü tehdit boyutundadır. Atıklar, aşırı teknoloji kullanımı, aşırı üretim, doğanın tıp adına aşırı sömürüsü, vb. özetle insanı merkez alan kapitalist bir üretim anlayışı ile doğanın tahribatına sessiz kalınmamalıdır. İşçi sağlığı, doğayı da gören bir perspektifte yeniden yapılmalıdır. İşçi sağlığı ve çevre sağlığı ayrı ayrı tartışılacak kulvarlar değildir.

İşçi sağlığı için Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımı yetersiz kalmaktadır. Bu tanım ile işçi sağlığı ele alındığında sıklıkla fiziksel ve ruhsal iyilik haline odaklanılmaktadır. Tanımda yer almasına karşın “sosyal iyilik” hali de işçinin toplum içindeki rolleri yerine getirmesi olarak değerlendirilmektedir. Sağlığın toplumsal, kültürel, siyasal, ekolojik boyutları ihmal edilmektedir.

Daha bütünlüklü bir perspektifte doğanın bir parçası olan insanın doğa ile etkileşiminin sağlıkla ilişkisini ele alan bir işçi sağlığı perspektifi ön açıdır. Hans Jonas'ın “Sorumluluk İlkesi-Teknoloji Uygarlığı İçin Bir Etik Denemesi” doğaya karşı sorumluluğumuza dikkat çekmiştir: Teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte insan eylemlerinin sonuçlarında ya da etkilerinde de kimi değişimler olmuş, nükleer enerji kullanımının yarattığı sorunlarda olduğu gibi, bugün yapılan bir eylem, alınan bir karar yalnız bugünü ya da bugün yaşayan insanları değil, gelecekte yaşayacak olan insanları –hatta yalnız insanları değil tüm canlıları da- etkileyecek güce ulaşmıştır. Bu güç gezegenimizin tüm biyosferini etkileyecek, tüm canlı yaşamını tehlikeye düşürecek bir hale gelmiştir. Bu ise bizleri yeni, ek bir sorumlulukla karşı karşıya bırakmaktadır: doğaya karşı sorumluluk (39).

Siyasal boyut olarak halkların, kadının, emeğin özgürleşmesi sağlıklı olma mücadelesinin de ana

hedefidir. Emeğine yabancılaşmış, esaret içerisinde, cinsiyet ve etnik ayrımcılığa maruz kalan işçinin sağlığından bahsedilemez.

İşçi sağlığı hizmetlerinde geleneğe sahip çıkılmalıdır. Bu kapsamda insanlık tarihi boyunca işçi sağlığı ile ilgili belleğe ve birikime yönelik;

- Bilgi/deneyimlerin gün yüzüne çıkartılması,
- Çalışma yaşamı-sağlık ilişkisi öncüllerinin bulunup ortaya çıkartılması,
- Toplumun geleneksel olarak kullandığı önleyici-tedavi edici yöntemlerin bilimsel süzgeçle görünür kılınması,
- Fabrika ve atölyeye daralmanın aşılması, her türlü çalışma alanı ile ilgili birikimin ortaya çıkarılması,
- Tarıma dayalı üretim ve ev içi üretime ait birikimlerin gün yüzüne çıkartılması hedeflenmelidir.

İşçi sağlığı mücadelesi demokratikleşme ve toplumsallaşma hedeflerini de içermelidir.

İşçi Sağlığı Hizmetlerinin Demokratikleştirilmesi ve Toplumsallaştırılması

Devletin-patronun işçi sağlığı değil, çalışanları, sağlık komünlerini esas alan yaklaşım yaşama geçirilmelidir. Kendi sağlığına sahip çıkma-öz gücün harekete geçirilmesi hedeflenmelidir. Hizmet sunan/veren-alan ayrımını ortadan kaldıran işçinin de doğrudan sürece dahil olduğu bir anlayış, üretimi doğa-toplum-insan yararına hedefleyen bir perspektif için anlamlı ve kaçınılmazdır.

İşçi sağlığı mücadelesinin demokratikleştirilmesi ve toplumsallaştırılması kapsamında yer alan hedefler şunlardır:

- İşçi sağlığı mücadelesinin sınıf mücadelesinin taşıyıcısı haline getirilmesi,
- İşçi sağlığı hizmetlerinin tepeden inme, işveren, devlet merkezli yapılandırılmasının tersine çevrilmesi,
- Teknikleştiren, uzmanlaştıran değil, sosyalleştiren-komünalleştiren bir yaklaşım sergilenmesi işçilerin öz gücü ile hizmeti yapılandırması ve sağlıkçılarla kolektif dayanışma içinde olması,
- İşçi sağlığı hizmetlerinde demokratik özyönetimlerin sorumluluk alması,
- İşçi sağlığı hizmetlerinin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve denetlenmesi sürecine işçilerin katılması,

- Periyodik muayene, risk değerlendirilmesi, işyeri ortam ölçümleri vb. süreçlere işçilerin katılımının sağlanması,

- İşçi sağlığı açısından ayrımcı uygulamalara son verilmesi,

- Tehlikeli iş kollarına yönelik, sınıf örgütleri, demokratik kitle örgütleri ve sendikalarla birlikte toplumsal denetim sağlanması,

- İşçi sağlığı konusunda bilgi üretimi aşamasına çalışanların katılımının sağlanması.

Doğal sağlık anlayışıyla, işçi sağlığında temel amaç özgürleşmedir. İşçi sağlığı hizmetlerinin demokratikleşmesi, özgürleşmesi ve sağlık bilgi üretiminin özgürleşmesi ile birlikte nihai hedef emeğin özgürleşmesi; kadının özgürleşmesi; insanın özgürleşmesi; toplumun özgürleşmesi ve doğanın özgürleş(tiril)mesidir.

Ata Soyer Sağlık ve Politika Okulu işçi sağlığı ile ilgili tartışma ve praksiye dönük faaliyetleri önüne görev olarak koymuştur. Bu kapsamda inceltilmesi düşünülen başlıklar olarak işçi sağlığı kapsamında siyasal sağlık tartışmaları (silikozis-kot kumlama, Tuzla ölümlü iş kazaları, inşaat sektörü, kağıt işçileri, endüstriyalizm-ekoloji, kapitalist iş anlayışı); sağlık hizmetlerine erişim (mevsimlik tarım işçileri, yerel yönetimler bağlamında ev kadınları-ücretsiz aile işçiliği; ev eksenli çalışma; kapıcılar; küçük işyerlerinde bağımsız çalışanlar; pazarcılar vb.) ve sağlık çalışanlarının sağlığı (özellikle taşeronlar ve kadın sağlık emeği) konuları belirlenmiştir.

Kaynaklar

1. Benlisoy, F. "Emekçiler ve Kürtler ya da "İşçi Sınıfı Kürtleşti" mi?" (2013), <http://www.soldefter.com/2012/08/14/emekciler-ve-kurtler-ya-da-%E2%80%9Ciscisi-sinifi-kurtlesti%E2%80%9D-mi/erişim tarihi: 6 Şubat 2014>
2. Zencir, M. "Türkiye'de Güvencesizleştirme Politikalarının Özgünlüğü ve Sağlığa Etkisi", Emek ve Toplum Dergisi, 2012; 2: ...
3. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) Türkiye'de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Ankara, 2006..
4. İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Vakfı, Göç-Der ve diğer STK'lar (2001) Basın Bildirisi, 31 Mayıs, <<http://www.tihv.org.tr/basin/bas20010531.html>>.
5. Dinç, N.K. "Türkiye'de İskan Sorunu ve Kürtler: Modernite Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine Bir Çözümleme", Toplum ve Kuram Dergisi, 2009; 1: 267-273.

6. Kurban, D., Yüksek H.D., Çelik, A.B., Ünalın, T., Aker, T. "Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, İstanbul, TESEV, 2006
7. Tuzla Araştırma Grubu. "Türkiye'de Neoliberalizm, Kürt Meselesi ve Tuzla Tersaneler Bölgesi", Toplum ve Kuram Dergisi, 2009; 1: 119-188.
8. Yörük, E. "Zorunlu Göç ve Türkiye'de Neoliberalizm", 2009, <http://bianet.org/biamag/insan-haklari/118421-zorunlu-goc-ve-turkiye-de-neoliberalizm>, erişim tarihi: 7 Şubat 2014
9. Özbudun, S. "Neo-Liberal Türkiye'nin "En Alttakiler"i: İşçi Sınıfı Kürtleşirken", (2012), <http://www.feminkurd.net/content.php?newsid=12503>, erişim tarihi: 7 Şubat 2014
10. Yörük E. "Türkiye'de işçi sınıfı Kürtleşti", Erdem Yörük ile söyleşi – İsmat Kayhan (ANF) 6 Aralık 2009, <http://www.sendika.org/2009/12/turkiyede-iscisi-sinifi-kurtlesti-erdem-yoruk-ile-soylesi-ismat-kayhan-anf/> erişim tarihi: 7 Şubat 2014
11. Koç, F. "Ferda Koç: Kürt işçisi Türkiye'de göçmen işçi konumunda", <http://alternatifsiyaset.net/2012/12/02/ferda-koc-kurt-iscisi-turkiyede-gocmen-iscisi-konumunda/> erişim tarihi: 8 Şubat 2014
12. Uğurlu, Ö. "Neoliberal Politikalar Ekseninde Türkiye'de Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2012; 47: 2-12.
13. Doğan, A.E. "Kenti Azmanlaştıran Birikim: Yeni Büyükşehir Yasasına Harvey'in Çerçevesinden Bakmak", 2013, <http://e-hayalet.net/index.php/makale-sections-614/170-oenemli-makaleler/kenti-azmanlast-rarak-birikim-yeni-bueyueksehir-yasas-na-harvey-in-cercevesinden-bakmak>, erişim tarihi: 6 Şubat 2014
14. Akçay, Ü. "Hükümet Cemaat Kavgası İnşaat Odaklı Birikim ve 17 Aralık Krizi: Bir Dönemin Sonu mu?" 2013, <http://baslangicdergi.org/-umit-akcay/>
15. Koçak, H. "İnşaat İşkolunda İstihdamın Yapısı ve Emek Rejiminin Özellikleri", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2013; 47: 13-23.
16. Çınar, S., Lordoğlu, K. "Mevsimsel Tarım İşçiliğinde Tekil Bir Analiz", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2010; 38: :23-33.
17. Etiler, N. "Tarımda Kadın Emegine Kısa Bir Bakış", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2011; 39: 27-30.
18. Küçükırcıca, İ.A. "Etnisite, Toplumsal Cinsiyet ve Sınıf Ekseninde Mevsimlik Kürt Tarım İşçileri", Toplum ve Kuram Dergisi, 2012; 6-7: 197-218.
19. Koruk, İ. "İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2010; 38: 18-22.
20. Odman, A. "Çalışanların İş Güvencesi ve Güvenliği Enstitüsünü Kurmalıyız", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2009; 34: 25-30.
21. Ercan, F. "Çalışmaya geldik ölmeye değil", <http://www.sendika.org/2006/10/calismaya-geldik-olmeye-degil-fuat-ercan/> erişim tarihi: 6 Şubat 2014
22. Ercan, F. "Tuzla Tersanelerinden Hareketle Kapitalizm ve Türkiye'yi Anlamak, Fuat Ercan ile Söyleşi", <http://www.sendika.org/2008/08/tuzla-tersanelerinden-hareketle-kapitalizm-ve-turkiyeyi-anlamak-fuat-ercan-ile-soylesi/> erişim tarihi: 7 Şubat 2014
23. Bakır, O. "Leyleğin Yuavadan Atılmış Yavruları" Kot Kumlama İşçileri, TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2009; 32: 25-27.
24. Özgen, N. "Kent ve Çöp", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2006; 28:10-12.
25. Başkavak, T. "Atık kağıt işçileri, geri dönüşüm rantı ve çöplerin mülkiyeti savaşı", <http://www.sendika.org/2013/09/atik-kagit-iscileri-geri-donusum-ranti-ve-coplerin-mulkiyeti-savasitaahsin-baskavak/>, erişim tarihi: 6 Şubat 2014
26. Bilir, V. "Çöp İşçileri ve Ankara'da Yaşananlar", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2006; 28: 13-15.
27. Akdemir, N. "Taşeronluk ve İş Kazalarını Birleştiren Eksen: Güvencesiz Çalışma", TTB Toplum ve Hekim Dergisi, 2008; 23 (4): 276-283.
28. Oğuz, Ş. "Türkiye'de Kapitalizmin Küreselleşmesi ve Neoliberal Otoriter Devletin İnşası", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2012; 45-46: 2-15.
29. Öcalan, A. "Ortadoğu Bunalımında Demokratik Modernite Çözümü VII", Özgür Gündem Gazetesi, 11 Mayıs 2013, erişim tarihi: 07 Şubat 2014
30. Koşar, L. "Emeğin Sağlıklı Olma Hakkı Vardır!", IV. İşçi Sağlığı Ve Güvenliği Kongresi, 2-4 Aralık 2011, TTB Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi, 2011; 39: 2-6.
31. DTK(2010) "Demokratik Toplum Kongresi Sağlık Kurultayı Belgeleri", 3-5 aralık, Diyarbakır, Aram yayınevi, 1.baskı, 2012,
32. DTK(2013) "Demokratik Toplum Kongresi (DTK) I.Sağlık Kongresi", 26-27 Ocak, Diyarbakır, Yayınlanmamış rapor.
33. Bauman, Z. Çalışma, Tüketici ve Yeni Yoksullar, Sarmal Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2009; 13-16.
34. Maga, İ. "İdeolojik Zaman", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2007; 30: 2-6.
35. Toker Kılınc, N. "Disiplin ve Güvenlik Düzeni, Militarizm ve Milliyetçilik", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2006; 27: 2-6.
36. Marx, K. (2010) Yabancılaşma, Sol Yayınları, İstanbul
37. Sennett, R. Karakter Aşınması, Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerine Etkileri, Ayrıntı yayınevi, 4. basım, İstanbul, (2010) s:75-77.
38. Theobaud-Mony, A. Çalışmak Sağlığa Zararlıdır, Ayrıntı yayınevi, 1. basım, İstanbul, 2012
39. Tepe, H. "Çalışma İlişkileri ve Etik", TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, (2003) 16: 2-6. ●